MAŁGORZATA KORCZYŃSKA-DERKACZ
AGNIESZKA ŁUSZPAK

„STUDIA O KSIĄŻCE” (1970–1993) — KONCEPCJE PROGRAMOWE I ICH REALIZACJA

Analiza 19 tomów „Studiów o Książce” pod kątem profilu pisma, grona redaktorów i autorów oraz podejmowanej tematyki i cech formalno-wydawniczych. Koncepcje głównych twórców czasopisma, plany redakcyjne oraz realizacja tych zamierzeń.

SŁOWA KLUCZOWE: „Studia o Książce” (1970–1993), czasopiśmiennictwo naukowe polskie, czasopisma bibliologiczne, Karol Głombiowski, Krzysztof Migoń

Czasopismo naukowe „Studia o Książce” (dalej: SoK) powołano na mocy postanowienia Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 czerwca 1969 r.¹ Powstało jako wydawnictwo międzyuczelniane, a jego podstawą były trzy istniejące wówczas serie księgo- i bibliotekoznawcze zeszytów naukowych: Uniwersytetu Wrocławskiego („Bibliotekoznawstwo”), Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu („Biblioteka”) i Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu („Nauka o Książce”). Wrocławskie „Bibliotekoznawstwo” ukazywało się nieregularnie: w latach 1955–1970 wyszło sześć tomów. Redaktorem dwóch pierwszych był Antoni Knot, trzeciego — Bronisław Kocowski, a czwartego, piątego i szóstego — Karol Głombiowski. W „Bibliotekoznawstwie” publikowano materiały dotyczące starych druków, opraw, ekslibrisów, prezentowano historyczne zbiory śląskie. Początkowy historyczno-śląskoznawczy charakter pisma zmienił się nieco

¹ List do członków Komitetu Redakcyjnego „Studiów o Książce” z 19 stycznia 1970 r., Archiwum Redakcyjne „Studiów o Książce” (dalej: AR SoK). Archiwum to, zawierające podstawowy materiał do opracowania niniejszego artykułu, znajduje się w Instytucie Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego. Jego przetrwanie, mimo przeprowadzki Instytutu z ul. św. Jadwigi 3/4 na pl. Uniwersytecki 9–13 w roku 1989 i późniejszego remontu budynku, było zasługą mgr Janiny Haupy — ostatniej sekretarz redakcji. Dokumenty zajmują kilkanaście teczek, opisanych według dat, czasami z określeniem ich głównej tematyki (np. recenzje wydawnicze). Ich charakter jest dość zróżnicowany: od oficjalnych pism urzędowych, poprzez recenzje i uwagi kierowane do autorów, po listy noszące znamiona korespondencji prywatnej. Te ostatnie zostały w przedstawionym opracowaniu pominięte

od tomu 5, w którym pojawiły się bibliologiczne prace teoretyczne². Tom 6 pod względem treści³ bardzo już przypominał późniejsze „Studia”.

Dziewięć tomów poznańskiej „Biblioteki” ukazało się w latach 1960–1970 (początkowy tytuł — „Biblioteka Główna” — skrócono już w tomie 2). Redaktorem był Stanisław Kubiak. Podejmowane w piśmie tematy miały charakter historyczny, skupiały się wokół zagadnień bibliotecznych, zwłaszcza zbiorów lokalnych i regionalnych. W każdym numerze starano się zamieścić artykuł dotyczący bibliotekarstwa europejskiego. Tomy nie były zbyt obszerne, być może dlatego dopiero w dwóch ostatnich pojawiły się wyodrębnione działy porządkujące poruszane zagadnienia: *Aktualne problemy bibliotekarstwa w Wielkopolsce, Zagadnienia historyczne książki i bibliotek* (w tomie 8), *Zagadnienia bibliotekoznawcze, Życia bibliotek wyższych uczelni miasta Poznania w 1968 r.; Informacja o zbiorach własnych Biblioteki UAM* (w tomie 9), co dodatkowo uwypukliło regionalną specyfikę podejmowanych tematów⁴.

„Nauka o Książce” — trzeci tytuł, który „złożył się” na SoK — wychodziła najkrócej: jej pięć tomów ukazało się w latach 1962–1968. Redaktorem była Maria Puciatowa. W czasopiśmie publikowano przede wszystkim artykuły dotyczące historii drukarstwa, piśmiennictwa i bibliotek, ze szczególnym uwzględnieniem zbiorów własnych Biblioteki UMK; widać w nim zainteresowanie autorów materiałami dotyczącymi Torunia i Pomorza⁵.

Wszystkie trzy tytuły powróciły na rynek wydawniczy w latach 90. XX wieku: „Bibliotekoznawstwo” wznowiło działalność w 1995 roku, „Nauka o Książce” w 1996 roku, a „Biblioteka” zaczęła ukazywać się ponownie rok później — w 1997 roku.

² Krzysztof MIGOŃ, *Teoria księgoznawstwa w ZSRR*, Acta Universitatis Wratislaviensis. Bibliotekoznawstwo (5) 1968, s. 3–30.

³ M.in.: Anna ŻBIKOWSKA-MIGOŃ, *Tradycje polskiej bibliologii*, s. 3–60; Anna MAJKOWSKA, *Poglądy na księgoznawstwo i bibliotekoznawstwo w Niemczech*, s. 61–94; Gabriela ŽIBRITOVÁ, *Z problematyki księgoznawstwa na Węgrzech*, s. 95–128.

⁴ Por. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Biblioteka Główna, Poznań 1960, nr 29, z. 1; Zeszyty Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Biblioteka Główna, Poznań 1962, nr 38, z. 2; 1963 — nr 45, z. 3; 1964 — nr 54, z. 4; 1965 — nr 57, z. 5; K. MIGOŃ, [rec.] *Roczniki Biblioteczne* (9) 1965, z. 3–4, s. 429–432; Zeszyty Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Biblioteka Główna, Poznań 1966, z. 6; 1967 — z. 7; 1968 — z. 8; 1969 — z. 9; K. MIGOŃ, [rec.] *Roczniki Biblioteczne* (14) 1970, z. 3–4, s. 1048–1052.

⁵ Por. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Nauki Humanistyczno-Społeczne. Nauka o Książce, Toruń 1962 — z. 1 (7); 1964 — z. 2 (11); 1965 — z. 3 (13); K. MIGOŃ, [rec.] *Roczniki Biblioteczne*, (9) 1965, z. 3–4, s. 432–435; Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Nauki Humanistyczno-Społeczne. Nauka o Książce, Toruń 1966 — z. 4 (18); 1968 — z. 5 (29); K. MIGOŃ, [rec.] *Roczniki Biblioteczne* (14) 1970, z. 3–4, s. 1047–1048.

REDAKCJA „STUDIÓW O KSIĄŻCE”

Redakcja nowego czasopisma bibliologicznego zakładała współpracę ludzi książki ze wszystkich ośrodków w kraju, podkreślając, iż tylko w ten sposób istnieje szansa, by „wykazać bogactwo problematyki bibliologicznej i wprowadzić naukę o książce w szeregi uznanych i pełnoprawnych dyscyplin humanistycznych”⁶. Pierwszym redaktorem czasopisma został prof. Karol Głombiowski, dotychczasowy redaktor wrocławskiego „Bibliotekoznawstwa”, a sekretarzem — Krzysztof Migoń (Wrocław). W składzie pierwszego komitetu redakcyjnego znaleźli się ponadto redaktorzy „Biblioteki” i „Nauki o Książce”: Stanisław Kubiak i Maria Puciatowa, a oprócz nich Halina Chamerska (Warszawa), Janusz Dunin (Łódź), Józef Gerus (Wrocław), Helena Jarecka (Kraków), Andrzej Kłossowski (Warszawa), Anna Sitarska (Warszawa) i Hanna Uniejewska (Warszawa). Ze względu na osoby redaktora naczelnego i sekretarza redakcji redakcja czasopisma od samego początku mieściła się we Wrocławiu — w Instytucie Bibliotekoznawstwa — i tam też pozostała mimo rychłego przeniesienia się Głombiowskiego do Gdańska.

W czasie kilkunastoletniej działalności naturalne i oczywiste były zmiany wynikające z powodów zawodowych, naukowych czy życiowych członków redakcji. Bywało, że miały one charakter bardziej całościowy. W 1973 roku K. Głombiowski pisał do Ministerstwa:

Po czteroletnim okresie działalności Komitetu Redakcyjnego Międzyuczelnianych Zeszytów Naukowych Resortu Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki „Studiów o Książce” proszę o odwołanie Komitetu w jego dotychczasowym składzie. Równocześnie proszę o powołanie nowego Komitetu Redakcyjnego „Studiów o Książce” w składzie następującym: Mgr Mieczysława Adrianek, Bibl. Uniwersytecka w Lublinie; Doc. dr hab. Barbara Bieńkowska, Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniw. Warszawskiego; Dr Janusz Dunin, Bibl. Uniwersytecka w Łodzi; Prof. dr Karol Głombiowski, Instytut Filologii Polskiej Uniw. Gdańskiego — redaktor naczelny; Mgr Andrzej Kłossowski, Ministerstwo Oświaty i Wychowania; Doc. dr hab. Henryk Kowalewicz, Bibl. Uniwersytecka w Poznaniu; Mgr Stefan Kubów, Instytut Bibliotekoznawstwa Uniw. Wrocławskiego; Mgr Jerzy Lewandowski, Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki; Dr Krzysztof Migoń, Instytut Bibliotekoznawstwa Uniw. Wrocławskiego — zastępca redaktora naczelnego; Dr Krystyna Podlaszewska, Bibl. Uniwersytecka w Toruniu; Dr Anna Sitarska, Inst. Bibl. i Inf. Nauk. U.W.; Dr Marian Zwiercan, Bibl. Jagiellońska⁷.

W kwietniu 1979 roku redaktor naczelny ponownie pisał do Ministerstwa:

Zwracam się z uprzejmą prośbą o dokonanie zmian w składzie Komitetu Redakcyjnego „Studiów o Książce” powołanego w 1973 r. Ze względu na inne obowiązki nie uczestniczą już w pracach Komitetu: dr Andrzej Kłossowski, prof. dr Henryk Kowalewicz, dr Anna Sitarska i dr Marian Zwiercan. [...] Proponuję podziękować wymienionym osobom za udział w Komitecie, a na ich miejsce powołać następujących nowych członków: Doc. dr hab. Ewa Chojecka (Uniwersytet Ślą-

⁶ *Od Redakcji*, *Studia o Książce* (1) 1970, s. 4.

⁷ List Karola Głombiowskiego do dyr. Jacka Kornackiego, Departament Kadr Naukowych i Wydawnictw Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z 18 IV 1973 r. (L.dz. 11/73), AR SoK. Zmiany w składzie komitetu redakcyjnego następowały także w kolejnych latach.

ski); Doc. dr Henryk Dubowik (WSP w Bydgoszczy); Dr Janina Dydowicz (Biblioteka Główna UAM w Poznaniu); Dr Maria Kocójowa (Uniwersytet Jagielloński)⁸.

Jak argumentował — „Zmiana w składzie Komitetu pozwoli wzbogacić tematykę czasopisma, przyciągnąć nowych autorów i rozszerzyć oddziaływanie »Studiów o Książce« [...]”.

W związku ze śmiercią K. Głombiowskiego w 1986 roku jego dotychczasowy zastępca — K. Migoń — został mianowany w styczniu 1987 roku przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego redaktorem naczelnym. Zwrócił się wówczas do specjalistów z wielu ośrodków w całej Polsce z prośbą o wejście w skład Komitetu Redakcyjnego. Byli wśród nich: Barbara Bieńkowska z Uniwersytetu Warszawskiego, Henryk Dubowik z Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy, Janusz Dunin z Biblioteki Uniwersyteckiej w Łodzi, Janina Dydowicz z Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu, Jerzy Jarowiecki z Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie, Ewa Kawka-Kubicka z Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Kielcach, Maria Kocójowa z Uniwersytetu Jagiellońskiego, Elżbieta Piotrowska z Uniwersytetu Gdańskiego, Henryk Rietz z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Józef Szymański z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Z ośrodka wrocławskiego do zespołu redakcyjnego dołączyła Zofia Gaca-Dąbrowska (zastępca redaktora naczelnego), Janina Haupa (nowy sekretarz redakcji), a Stefan Kubów — dotychczasowy sekretarz — został członkiem redakcji. K. Migoń, argumentując swoje propozycje personalne w liście do Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z maja 1987 roku, pisał: „wszystkie wymienione osoby wyraziły zgodę na udział w pracach Komitetu. Zwracając się do nich, miałem na uwadze ich kompetencje naukowe w zakresie bibliologii, a także odpowiednią reprezentację różnych środowisk i regionów kraju”. W takim składzie redakcja pracowała aż do końca istnienia czasopisma w 1993 roku.

Łącznie w ciągu 23 lat funkcjonowania czasopisma w pracach redakcyjnych wzięło udział blisko 30 osób, reprezentujących wszystkie najważniejsze biblioteki w Polsce i instytucje kształcące przyszłych jej pracowników (wyższe uczelnie) z Bydgoszczy, Gdańska, Katowic, Kielc, Krakowa, Lublina, Łodzi, Poznania, Torunia, Warszawy, Wrocławia. Największy udział w tych pracach miał oczywiście ośrodek wrocławski, skąd rekrutowali się dwaj kolejni redaktorzy naczelni i kolejni sekretarze redakcji⁹, oraz środowiska: warszawskie (6 członków Komitetu), krakowskie (4), poznańskie i toruńskie (po 3 członków).

W takim składzie redakcja nieustannie poszukiwała nowych, lepszych rozwiązań sprzyjających utrzymaniu wysokiego poziomu merytorycznego pisma. Świadczą o tym zachowane protokoły posiedzeń redakcyjnych, jak np. z zebrania

⁸ List Karola Głombiowskiego do Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki. Departament Studiów Uniwersyteckich, Pedagogicznych i Ekonomicznych z 9 IV 1979 r., AR SoK

⁹ Nazwisko Krzysztofa Migonia, jako zastępcy redaktora naczelnego, formalnie pojawia się w tomie 5, albowiem wcześniej pełnił on funkcję sekretarza redakcji. Zastąpił go na tym stanowisku Stefan Kubów (t. 4–14), a w tomach 15–19 funkcję sekretarza powierzono Janinie Haupe.

w czerwcu 1973 roku, którego program obejmował: „1) Informacje o profilu, dorobku i planach »Studiów o Książce« — ref. Redaktor Naczelny; 2) Informacje o zawartości tomu 4: 1973 (w druku) — ref. Sekretarz Redakcji; 3) Koncepcję tomu 5, materiały zebrane i zamówione — ref. Zastępca Redaktora Naczelnego; 4) Organizację pracy Komitetu Redakcyjnego; 5) Dyskusję i wolne wnioski”¹⁰. K. Głombiowski, omawiając pracę redakcji w punkcie pierwszym, „zwrócił uwagę na konieczność zapewnienia wyższego poziomu naukowego następnym tomom »Studiów«”. Jak stwierdził — „Za mało publikuje się recenzji i informacji o ruchu księgoznawczym w kraju i za granicą. Występują też braki w opracowaniu redakcyjnym, w adiustacji i korekcie. Teoretyczny i metodologiczny charakter wydawnictwa sprawia, iż wpływa stosunkowo mało oryginalnych rozpraw naukowych”. W wyniku dyskusji postanowiono, że wszystkie proponowane teksty czytać i oceniać będą trzy osoby: redaktor naczelny, zastępca i sekretarz redakcji. Poza tym dokonano podziału tematycznego tekstów, proponując, by nad zagadnieniami książki rękopiśmiennej czuwali Henryk Kowalewicz i Marian Zwiercan, nad historią książki drukowanej — Barbara Bieńkowska i Krystyna Podlaszewska, teksty dotyczące księgarstwa opiniować mieli Kłossowski i Adrianek, bibliotekoznawstwa — Dunin, bibliografii i informacji naukowej — Anna Sitarska, a współczesnej problematyki księgoznawczej — Jerzy Lewandowski. Opiekę nad działem przekładów powierzono Migoniowi, a nad działem recenzji — Kubowowi.

Podobna dyskusja na temat profilu pisma i poszukiwanie odpowiedzi na pytanie, jakie materiały zamieszczać, miała miejsce podczas zebrania komitetu redakcyjnego w grudniu 1979 roku, kiedy każdy z członków przedstawiał swoją koncepcję „Studiów o Książce”: Dunin uważał, że ostatni — 9. tom — nie wzbudził zainteresowania, więc może należałoby wzbogacić zawartość czasopisma także o inne materiały. Chojcka obawiała się, iż teksty teoretyczne trudno będzie pozyskiwać, więc zaproponowała poszukiwanie materiałów empirycznych, opartych na przyjętych przez pismo założeniach teoretycznych. Kocójowa zauważyła, iż pismo „stanowi dobrą propagandę dla bibliologii” i zaproponowała zamieszczanie na jego łamach informacji o pracach prowadzonych w poszczególnych ośrodkach badawczych. Bieńkowska uznała, że „Studia” nie mogą być biuletynem informacyjnym, za to należałoby „nawiązać dialog z innymi dyscyplinami humanistyki w zakresie badań nad książką”. Sitarska zaznaczyła, iż zbyt mało jest w piśmie materiałów o badaniach bibliologicznych za granicą i sama zobowiązała się przygotować tekst prezentujący dokonania badaczy angielskich (nie wiadomo jednak, czy ta obietnica została zrealizowana, albowiem tekst ten nie ukazał się ostatecznie w SoK). W dyskusji głos zabrał także Migoń, który z jednej strony wskazał na podobieństwa badań bibliologicznych prowadzonych w Polsce i ZSRR, z drugiej — na prace badawcze organizowane w USA i w niektórych krajach zachodnich.

¹⁰ Protokół posiedzenia komitetu redakcyjnego, 25 VI 1973 r. (wymienione w tekście tytuły naukowe i stanowiska podano zgodnie z oryginałem), AR SoK.

Profil pisma omawiany był także na posiedzeniu Komitetu Redakcyjnego 6 grudnia 1980 roku przy okazji ukazania się w „Nowych Książkach” recenzji SoK¹¹. Zdaniem Głombiowskiego zawartych w niej uwag nie należało traktować jako zarzutów, ponieważ „Założenia przedstawione w 1. tomie pisma są [...] w dalszym ciągu aktualne, tym bardziej, że w myśli bibliotekoznawczej coraz więcej miejsca zajmuje problematyka informacyjna, zaniedbaniu zaś ulega preferowana w naszym piśmie problematyka humanistyczna”. Wprawdzie w tej recenzji pojawia się opinia, iż „»Studia« są trybuną dla jednej tendencji w bibliologii”, lecz w opinii Głombiowskiego „na tym bowiem polega realizacja przyjętych przed dziesięcioma laty linii programowej pisma. [...] W dalszym ciągu należy też dążyć, wbrew opiniom tzw. bibliotekoznawców, do uogólnień teoretycznych, których bibliologii wciąż jeszcze brakuje. Zarzut pewnego encyklopedyzmu występującego w problemach przedstawianych w »Studiach o Książce« jest zatem nie do utrzymania”. Zebrani poparli redaktora naczelnego, zwłaszcza że „pismo cieszy się dobrą renomą w środowiskach księgoznawczych Krakowa, Warszawy, Poznania, Lublina, Torunia oraz, naturalnie, Wrocławia. Podkreślono jego przydatność w pracy dydaktycznej”. Dydowicz dodała, iż „Studia” są dobrze oceniane przez osoby zajmujące się ogólną metodologią nauk, a Kocójowa podkreśliła zainteresowanie „Studiami” wśród historyków i literaturoznawców. Na wniosek Bieńkowskiej ustalono, iż w „Studiach” warto zamieścić materiały z przygotowywanego w Warszawie sympozjum na temat związków bibliologii z innymi dziedzinami humanistyki, które miało się odbyć jesienią 1981 roku. Zamierzenia tego jednak nie zrealizowano.

AUTORZY

W „Studiach o Książce”, w dziale *Artykuły* teksty zamieściło 116 autorów: największą aktywność wykazali Krzysztof Migoń (9 artykułów), Krystyna Bed-

¹¹ Nieznany autor tej recenzji pisał m.in.: „reprezentuje on [periodyk] przede wszystkim bibliotekoznawców Wrocławia, świadczy o tym zarówno ilość artykułów tego ośrodka, jak i przywoływanie w rozprawach koncepcji księgoznawczych lansowanych przez to środowisko. W ostatnim numerze [1980, t. 10] na przykład wielokrotnie cytowany jest autor programowej publikacji, a ani razu nie wymienia się rozpraw innych ośrodków naukowych, na przykład pracowników Instytutu Książki i Czytelnictwa. [...] Szkoła wrocławska, bo tak niejednokrotnie określa się tę orientację metodologiczną, jest płodna i konsekwentnie się wspierająca. Byłoby jednak zjawiskiem niepokojącym, gdyby jej dorobek był wspierany głównie przez jej zwolenników. [...] W potocznej ocenie bibliotekoznawczej jest to jedno z najbardziej ambitnych czasopism, prezentujące problemy książki w bardzo szerokim kontekście społecznym. Tu koncepcja redakcyjna zyskała pismu uznanie nie tylko w środowisku bibliotekoznawczym, ale także wśród wielu humanistów interesujących się książką i jej funkcjonowaniem w dawnych, a także we współczesnych społecznościach. [...] »Studia« sytuują książkę w bardzo szerokim kontekście kulturowym i stanowisko to wzbudza uznanie czytelników bez względu na ich stosunek do koncepcji teoretycznych”. Nowe Książki 1980, nr 20, s. 54–55.

narska-Ruszajowa (5), Zofia Gaca-Dąbrowska (5), Anna Żbikowska-Migoń (4). W gronie tym było także 8 autorów zagranicznych: Gabriela Žibritová, Jiří Cejpek, Miroslava Genčiová z Czechosłowacji, Jurij Łabynczew, Igor D. Dobrodomow i Siergiej P. Łuppow z ZSRR, Gedeon Borsa z Węgier, Othmar Feyl z ówczesnej Niemieckiej Republiki Demokratycznej¹².

Redakcja SoK dbała o poziom pisma i stawiała wysokie wymagania autorom, toteż często zdarzało się, że tekstów nie przyjmowano lub proszono o wprowadzenie zmian. Głombiowski w liście do Dunina (20 stycznia 1969 roku) pisał na temat tomu 1:

pozwalam sobie poinformować Pana, że pierwszy zeszyt „Studiów” został oddany do produkcji. Niestety jest on daleki od wzoru, który mieliśmy przed oczyma na konferencjach: warszawskiej i wrocławskiej. Być może dopracujemy się w przyszłości tego ideału. Ale nie bez trudu. Do tego trzeba będzie współpracy całego Komitetu Redakcyjnego. W związku z tym gorąco proszę również Pana Doktora o mobilizowanie środowiska łódzkiego do pisania prac odpowiadających profilowi naszego pisma. Może znajdzie Pan potencjalnych autorów poza bibliotekami, w środowisku wydziału humanistycznego? Z dr Migoniem czynimy co możemy, aby dotrzeć do środowisk twórczych z zakresu nauki o książce zarówno w kraju, jak za granicą. Przyszłość okaże, jaki będzie rezultat tych zabiegów [...].

W 1972 roku w liście do Migonia profesor zauważał: „Kilka artykułów [zakwalifikowanych do tomu 4] już znam. Niestety, nie najlepsze”. Inni redaktorzy także mieli zastrzeżenia do poziomu merytorycznego niektórych publikacji. Podczas posiedzenia komitetu redakcyjnego w grudniu 1974 roku B. Bieńkowska zwróciła uwagę, iż „w tomie [5] znajdują się prace [...] autorów, którzy w poprzednich swoich publikacjach popełniali błędy rzeczowe. Dlatego uważam za konieczne częstsze odwoływanie się do opinii recenzentów”. Wydaje się, że tak właśnie czyniono, skoro w marcu 1981 roku K. Migoń pisał do jednego z potencjalnych autorów: „Recenzowana pozycja [Kajnarowej¹³] wygląda zresztą na dość słaby podręcznik, którego znajomość nie jest dla polskiego czytelnika ani niezbędna, ani kształcąca. Nie przekonał też nas Pan swoją recenzją, że warto tej książce poświęcić więcej uwagi”. Bywało, że artykuły odrzucano z powodu niezgodności tematycznej z przyjętym profilem pisma. W materiałach z posiedzeń redakcji często przewijał się wątek troski, by SoK nie publikowały jedynie materiałów o wartości czysto historycznej, lecz by w proponowanych tekstach śledzić — a może wręcz wyznaczać! — kierunki badań w nauce o książce. Na przykład w protokole z posiedzenia komitetu redakcyjnego w 1974 roku czytamy, iż Głombiowski „zwrócił

¹² Autorzy obcy, np. Géza Fülöp (Węgry), Ani Michajłowa-Gergowa i Kremena Zotowa z Bułgarii, Josif E. Barenbaum (ZSRR), Paul Kaegbein (RFN), zamieszczali swe prace także w innych działach.

¹³ W cytowanym liście — poza nazwiskiem autorki — nie podano, o jaką pozycję chodzi. Można przypuszczać, że recenzja miała dotyczyć podręcznika Marii Atanasowej Kanarowej, *Obszcza bibliografija*, wydanego w 1980 r. w Sofii.

uwagę, że brakuje w »Studiach« większej liczby prac o charakterze teoretycznym oraz prac z zakresu drukarstwa i edytorstwa, tłumacząc sobie ten ostatni fakt tym, iż brak jest ludzi, którzy potrafiliby napisać o tych sprawach w sposób odpowiadający założeniom [...]», a

zamierzone w momencie powstania pisma plany okazały się zbyt optymistyczne. Trudno jest na przestrzeni kilku lat stworzyć szeroki krąg autorów tak, aby utrzymać wszystkie działy pisma, zwłaszcza te, które wyróżnić miały »Studia« spośród innych pism księgoznawczych i bibliotekarskich. Aby pismo rozwijało się, redakcja oczekuje propozycji inicjatywy ze strony członków kom. red. Redakcja otrzymuje wprawdzie wiele materiałów, ale część z nich napisana jest źle bądź nie posiada wymaganego dla potrzeb nowoczesnego księgoznawstwa spojrzenia.

W związku z problemami z pozyskaniem wartościowych materiałów i współpracowników zdarzały się, jak w cytowanym liście do Dunina, prośby i apele o aktywizację środowiska. Warto zauważyć odpowiedź Janiny Dydowiczowej z Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu, która w liście do K. Migonia stwierdzała: „odpowiadając na pismo z dnia 27 października br. [1982] w sprawie aktywizacji środowiska bibliotekoznawczego do współpracy z Redakcją »Studiów o Książce«, informuję uprzejmie, że przeprowadziłam wiele rozmów z koleżankami i kolegami z Poznania proponując im, napisanie artykułu z interesującego »Studia« zakresu [...]». W protokole z posiedzenia komitetu redakcyjnego z 1978 roku ponownie poruszano temat rozszerzenia kręgu współpracowników, konstatując, iż „nie udało się dotąd zaktywizować niektórych ośrodków do współpracy autorskiej ze »Studiami o Książce«. Dotyczy to zwłaszcza Lublina, Poznania, Olsztyna oraz kilku mniejszych ośrodków kształcenia pracowników książki”. Być może tym tłumaczyć należy zdecydowaną przewagę autorów wywodzących się ze środowiska wrocławskiego, co nawet zarzucano redakcji, zwłaszcza w świetle faktu, iż »Studia« miały stanowić organ kilku uczelni, więc — przynajmniej teoretycznie — nie powinny mieć „wrocławskocentrycznego” charakteru. Podczas posiedzenia komitetu redakcyjnego w grudniu 1980 roku stwierdzono, „iż największy udział mają w nim autorzy wrocławscy. Wynika to z wielkości istniejącego środowiska księgoznawczego, ukształtowanego w głównej mierze przez redaktora naczelnego »Studiów«. Zjawisko to ma swoje źródło także w zlokalizowaniu redakcji, będącym zresztą następstwem rozwoju bibliologii we Wrocławiu”. Krzysztof Migon wyjaśnił, że „autorzy wrocławscy nie traktują »Studiów« jako swej jedynej trybuny, gdyż mają we Wrocławiu do dyspozycji także »Roczniki Biblioteczne«, »Ze Skarbca Kultury«, a ponadto nie mają większych trudności z umieszczeniem swych prac w pismach wydawanych w stolicy”.

TEMATYKA „STUDIÓW O KSIĄŻCE”

Chcąc — choć w ogólnym zarysie — przedstawić zawartość treściową »Studiów o Książce«, warto przyjrzeć się *Bibliografii zawartości tomów 1–10*, opra-

cowanej przez Stefana Kubow, w której zastosowano następujące działy tematyczne¹⁴:

- I. Ogólne zagadnienia księgoznawstwa*
- II. Teoria i metodologia nauki o książce*
- III. Historia książki*
- IV. Rękopisy i rękopisoznawstwo*
- V. Dzieje drukarstwa*
- VI. Papiernictwo*
- VII. Zagadnienia wydawnicze. Artystyczne ukształtowanie książki*
- VIII. Księgarstwo*
- IX. Historia bibliotek*
- X. Bibliotekarstwo i bibliotekoznawstwo*
- XI. Bibliografia*
- XII. Czytelnictwo. Recepcja książki*
- XIII. Bibliofilstwo*
- XIV. Z pogranicza nauki o książce*

Zaproponowany układ jest odzwierciedleniem ówczesnego rozwoju bibliologii i podejmowanych problemów badawczych. Dzisiaj nauka ta jest już w innym miejscu swojego rozwoju, a reprezentujący ją badacze dostrzegają pogłębiającą się specjalizację i wyodrębnienie się z niej nowych dyscyplin, np. prasoznawstwa czy szerzej — medioznawstwa. Gdy publikowano tę *Bibliografię*, „prace sytuujące się na pograniczu księgoznawstwa (nauka o informacji, prasoznawstwo i czasopiśmiennictwo, zagadnienia socjologii literatury i życia literackiego) [...]”¹⁵ umieszczono w dziale XIV — *Z pogranicza nauki o książce*.

Niektóre działy pozostały praktycznie „puste”, np. *Papiernictwo*, *Rękopisoznawstwo* czy *Bibliofilstwo*, co może świadczyć o tym, że zabrakło do nich wówczas odpowiednich tekstów. Zgodnie z zamysłem redakcji wszelkie prace dotyczące materiałów do badań, warsztatu, źródeł do dziejów historii książki, metod badawczych (zamieszczone w częściowo monograficznych tomach 15 i 17) trafiały do działu II, a nie do poszczególnych działów dotyczących historii bibliotek, drukarstwa czy papiernictwa właśnie. Zaproponowany podział jest dyskusyjny tym bardziej, że redakcji nie krępowały żadne wcześniej przyjęte typologie — ani na łamach SoK, ani w materiałach redakcyjnych nie publikowano podziału tematycznego materiałów zamieszczanych w piśmie, nie przyjmowano z góry założeń, a przynajmniej nie ujawniano ich wprost.

¹⁴ Autor opracowania w wydzielonych działach uwzględnił artykuły problemowe, sprawozdania z konferencji i inne drobniejsze teksty. Osobno zestawiał recenzje i tzw. omówienia. Wydaje się, że w ten sposób nieco sztucznie zawyżono liczbę artykułów, bo trudno porównać poważny tekst problemowy z krótkim sprawozdaniem z konferencji studenckich kół naukowych. Zestawienie bibliograficzne dołączono jako wkładkę do t. 10.

¹⁵ *Studia o Książce. Bibliografia zawartości tomów 1–10 (1970–1980)*. Oprac. Stefan Kubów. *Studia o Książce* (10) 1980 (wkładka, s. 1).

Zamieszczona w pierwszym numerze deklaracja programowa określała profil i zakres tematyczny czasopisma następująco:

eksploracja tematyki księgoznawczej w jak najszerszym zakresie: od zagadnień produkcji książki poprzez jej rozpowszechnianie przez księgarnię i bibliotekę aż do problemu czytelnictwa. „Studia” poświęcone będą zarówno książce dawnej, jak i współczesnej kulturze książki. W materiałach publikowanych w „Studiach” dominować będzie socjologiczny aspekt nauki o książce i społeczna funkcja tej dyscypliny. Dzięki temu ogłaszane prace mogą mieć walory teoretyczne, metodologiczne i poznawcze także dla innych nauk humanistycznych. Szczególną uwagę pragniemy zwrócić na problemy teoretyczne nauki o książce i jej związek z nauką o literaturze i naukoznawstwem. Przez takie podejście do zagadnień księgoznawczych „Studia” zamierzają osiągnąć integrację problematyki bibliologicznej i zagadnienia te szerzej i w sposób bardziej konsekwentny upowszechnić [...]. Prace zamieszczane w „Studiach” nie będą w zasadzie mieć charakteru faktograficznego jako ostatecznego celu. Będą dążyć natomiast do ukazywania poruszanej problematyki w szerokim kontekście teoretycznym, metodologicznym, historycznym i społecznym. Celem wydawnictwa jest planowe i systematyczne informowanie Czytelników — przedstawicieli różnych dyscyplin naukowych o zagadnieniach książki i jej naukowej, kulturalnej i społecznej funkcji¹⁶.

Tak więc poza oryginalnymi rozprawami naukowymi w nowym wydawnictwie znaleźć się miały recenzje — zwłaszcza wydawnictw zagranicznych — oraz „naukowe sylwetki bibliologów, portrety dawnych i współczesnych czasopism księgoznawczych, tłumaczenia obcojęzycznych tekstów z zakresu nauki o książce, kronika książki i księgoznawstwa”. Zawartość zeszytu pierwszego nie była jeszcze zbyt złożona, ponieważ poza częścią artykułową był tylko dział *Recenzji*. Od tomu 2 zastosowano bardziej rozbudowaną strukturę, lecz część planowanych działów pojawiała się incydentalnie, w zależności od napływających materiałów. Najbardziej zróżnicowany jest tom 4, w którym materiał podzielono na *Artykuły*, *Propozycje i poglądy*, *Przekłady*, *Przeglądy*, *Recenzje*, *Kronikę*.

Starania redakcji szły w kierunku wszechstronnego zaprezentowania zagadnień księgoznawczych, dlatego podjęto kilka prób opracowania tomów monograficznych. Pierwszy z nich — w kolejności był to tom 3 — poświęcono wybitnemu polskiemu bibliologowi Janowi Muszkowskiemu. Przedstawiono jego dokonania w zakresie nauki o książce, kładąc nacisk na osiągnięcia na polu bibliografii, bibliotekarstwa, księgarstwa. Zamieszczono bibliografię jego prac, informacje biograficzne, przegląd dokonań twórczych oraz fragment niepublikowanego dotąd tekstu dotyczącego socjologii książki.

W planach redakcyjnych było także wydanie tomu monograficznego poświęconego bibliofilstwu. Sugestia wyszła od J. Dunina i A. Kłossowskiego, którzy byli aktywnymi członkami Towarzystwa Przyjaciół Książki. Informacje na ten temat odnajdujemy w korespondencji i materiałach z posiedzeń redakcji SoK¹⁷. Stanisław Jerzy Gruczyński miał zająć się ewolucją ruchu bibliofilskiego oraz

¹⁶ *Od Redakcji*, *Studia o Książce* (1) 1970, s. 3.

¹⁷ Protokół posiedzenia komitetu redakcyjnego, 10 XII 1974 r.; list Andrzeja Kłossowskiego do Redakcji „Studiów o Książce” z 22 XII 1975 r., zawierający projekt tomu bibliofilskiego

historią polskiego bibliofilstwa, Andrzej Skrzypczak — przedstawić towarzystwa bibliofilskie, Jan Trzynadłowski — przygotować materiał o teorii wydawnictw bibliofilskich, Michał Kuna — napisać o czasopismach z tego zakresu, a Głombiowski miał opracować materiały na temat muzeów książki. Chciano zapoznać czytelników z problematyką funkcji społecznej bibliofilstwa i sylwetkami słynnych zbieraczy książek. W tomie znaleźć się też miały monografie wybranych polskich towarzystw bibliofilskich oraz kalendarium polskiego ruchu bibliofilskiego. Planowano umieszczenie informacji na temat bibliofilstwa w Czechosłowacji, NRD i ZSRR. Dodatkowo zakładano, że tom będzie się wyróżniał szatą graficzną: ilustracjami, obwolutą, wkładkami. Planów nie udało się, niestety, zrealizować. W liście Migonia do Głombiowskiego czytamy:

Wygląda na to, że najbliższy tom (ósmy), który powinniśmy złożyć w Wydawnictwie na przełomie grudnia i stycznia nie będzie jeszcze ani „bibliofilski”, ani „warsztatowy”, lecz normalny, tzn. mozaikowo-składankowy. Do wypełnienia tomów monotematycznych byłoby za mało materiałów, a te które mamy — lub mamy obiecane — zupełnie wystarczą do najbliższego tomu [...]¹⁸.

Myślano również o tomie monograficznym, poświęconym „sprawom warsztatowym dyscypliny”¹⁹, planując teksty na temat: bibliografii księgoznawczych (A. Migoniowa), encyklopedii i słowników księgoznawczych (S. Kubów), czasopism księgoznawczych (A. Kłossowski lub Hanna Zasadowa), źródłoznawstwa w bibliologii, muzeów książki (K. Głombiowski), terminologii z zakresu księgoznawstwa (K. Migoń), ważniejszych bibliotek polskich prezentowanych z punktu widzenia przydatności ich zbiorów w badaniach księgoznawczych — Narodowej, Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Wrocławskiego, Uniwersytetu Łódzkiego, Publicznej w Warszawie, Jagiellońskiej, Zakładu Narodowego im. Ossolińskich.

Tomem monograficznym miał być także tom 9, jednak jak czytamy w protokole z posiedzenia komitetu redakcyjnego w 1978 r.: „stwierdzono niezadowalający odzew środowiska naukowego całego kraju na propozycję napisania artykułów informacyjnych do cyklu »Biblioteka jako warsztat badań księgoznawczych«”. Ostatecznie tej tematyki dotyczyło tylko kilka artykułów: Andrzeja Mężyńskiego o Bibliotece Kórnickiej, Zdzisława Nowaka o Bibliotece Gdańskiej Polskiej Akademii Nauk, Renaty Żurkowej o Bibliotece Polskiej Akademii Nauk w Krakowie oraz Jana Pirożyńskiego i Zofii Skwarnickiej o Bibliotece Jagiellońskiej, a także tekst źródłoznawczy Mariana J. Lecha *Akta notarialne*

(„skonsultowany z gronem bibliofilów”, jak zapewnia autor listu), wstępny projekt listu-ankiety, spis proponowanych adresatów listu-ankiety, AR SoK.

¹⁸ List Krzysztofa Migonia do Karola Głombiowskiego z 13 X 1976 r., *ibidem*. Bibliofilską niespodzianką okazał się dopiero w 2010 r. tzw. tom 20 „Studiów o Książce” — druczek o takim charakterze został przygotowany przez Grzegorza Niecia (Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie) z okazji 70-lecia urodzin profesora Krzysztofa Migonia i zawiera poświęcone mu limeryki.

¹⁹ List Krzysztofa Migonia do Andrzeja Kłossowskiego z 12 VI 1976 r., AR SoK.

jako źródło do badań nad księgozbiorami domowymi; poza nimi znalazły się też inne (np. K. Głombiowskiego *Książka a inne środki przekazu dzieła literackiego* czy M. Adrianek *Rola szkoły w rozwijaniu zainteresowań czytelniczych w okresie Księstwa Warszawskiego i Królestwa Polskiego do r. 1831*). Zabrakło, niestety, planowanych tekstów na temat bibliotek: Uniwersytetu Warszawskiego, Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Uniwersytetu Łódzkiego, Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu w kontekście ich roli jako warsztatu badań księgoznawczych. We wspomnianym już protokole czytamy: „Szczególnie zawiodły w tym zakresie biblioteki uniwersyteckie, z których odpowiedziała jedynie Biblioteka Jagiellońska, zaś przewidziana przez Komitet Redakcyjny autorka z Biblioteki UAM (dr Janina Dydowicz) nie uzyskała aprobaty ze strony dyrekcji”. Tom ostatecznie zebrał różne opinie: „Dr Dunin zaobserwował bowiem niewielkie zainteresowanie i brak zrozumienia dla treści IX tomu »Studiów«, poświęconego w głównej mierze bibliotekom jako warsztatowi badań księgoznawczych [...]”. Zdaniem M. Kocójowej każdy tom „Studiów” — także ten — wzbudzał w Krakowie zainteresowanie, dlatego proponowała kontynuować prace związane z informowaniem czytelników o istniejących materiałach do badań księgoznawczych. Podobnie uważał Migoń, stwierdzając, że „informacja o bibliotecznych zasobach w tym względzie jest konieczna i należy dążyć do jej rozszerzenia na łamach Studiów. Inna sprawa, że nie jest łatwo o autorów”.

Charakter monograficzny miał w znacznym stopniu tom 17, prezentujący materiały będące pokłosiem konferencji *Stan i perspektywy regionalnej historii książki* (Zagórze Śląskie, grudzień 1985 roku). Chęć opublikowania wszystkich referatów spowodowała konieczność zwiększenia jego objętości do 32 arkuszy wydawniczych.

Dział *Artykuły*. Zamieszczone poniżej tabele 1 i 2 przedstawiają zestawienie liczbowe dotyczące artykułów problemowych opublikowanych we wszystkich tomach „Studiów o Książce”. Na podstawie autopsji stwierdzono, że ukazało się ich 201.

Tab. 1. Liczba artykułów w tomach 1–19 „Studiów o Książce”

Tom	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Liczba artykułów	11	10	17	8	9	8	9	11	10	7	8	12	10	8	16	12	16	13	6

Źródło: Obliczenia własne na podstawie analizy zawartości kolejnych tomów „Studiów o Książce”.

Najobszerniejszy okazał się tom 3, zawierający 17 prac, z czego 9 poświęcono Janowi Muszkowskiemu. Dużo — bo aż po 16 artykułów — liczyły tomy 15 i 17. Najmniejsze objętościowo były tomy: 10 — tylko 7 publikacji i tom ostatni 19 (zaledwie 6).

Tab. 2. Liczba artykułów w poszczególnych działach (schemat wg podziału z t. 10)²⁰

Numer działu	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV
Liczba artykułów	11	63	12	0	10	0	21	6	13	2	4	34	4	21

Źródło: Obliczenia własne na podstawie analizy zawartości kolejnych tomach „Studiów o Książce”.

Najskromniejszy był dział X, w którym znalazły się prace poświęcone bibliotekarstwu i bibliotekoznawstwu (zagadnienia te były reprezentowane w naukowych czasopismach bibliotekarskich). „Najbogatsze” działy, to działy II *Teoria i metodologia nauki o książce* — aż 63 pozycje oraz — choć już o połowę skromniejszy — XII *Czytelnictwo. Recepcja książki* — 34 pozycje. Jednakową liczbę pozycji (21) zawierały działy: VII *Zagadnienia wydawnicze. Artystyczne ukształtowanie książki* i dział XIV *Z pogranicza nauki o książce*.

Warto zauważyć, że w dziale XIV znalazły się ważne, interdyscyplinarne teksty filozofa kultury Andrzeja Nowickiego, który sporo miejsca w swej twórczości poświęcił problematyce książki. Opisywał ją jako artefakt kultury, nawiązując do kategorii dzieł ludzkich zaczerpniętej z filozofii renesansu, a czytanie było dla niego procesem aktywnym, otwartym, policentrycznym. To właśnie na łamach SoK przedstawiał swe nowatorskie wizje, posługując się wprowadzonymi przez siebie terminami: inkontrolologia, ergantropia, spacjocentryzm. Jego filozofia zaliczana jest do nurtu filozofii spotkań i w tym przypadku jest to także spotkanie dwóch dziedzin: królowej nauk — filozofii i młodej nauki — bibliologii²¹.

Dział *Recenzje*. Jak już wspomniano — celem redakcji było publikowanie recenzji — przede wszystkim publikacji zagranicznych. Podczas jednego z posiedzeń komitetu redakcyjnego B. Bieńkowska zwróciła uwagę, że sytuacja, gdy recenzentami są głównie młodzi ludzie, bez doświadczenia badawczego i wiedzy w omawianym przedmiocie, jest zła i powoduje, że zamiast recenzji pojawiają się raczej omówienia. Pozostali członkowie redakcji nie podzielili tej opinii, podkreślając, że recenzje także podlegają ocenom doświadczonych badaczy i że

²⁰ Przedstawione w tabeli liczby dotyczą tylko artykułów problemowych. Zastosowano schemat zgodny z propozycją zawartą we wspomnianej *Bibliografii...*, aby zachować historyczny sposób klasyfikacji artykułów. Autorki zdają sobie sprawę, że zaproponowana dzisiaj klasyfikacja rozpatrywanych tekstów, przy uwzględnieniu zmian w samej bibliologii, wyglądałaby już nieco inaczej, zwłaszcza w odniesieniu do działu XIV.

²¹ Andrzej NOWICKI, *Problem książki w filozofii Vaniniego*, *Studia o Książce* (2) 1971, s. 123–145; *idem*, *Problem funkcji książki w filozofii Giordana Bruna*, *Studia o Książce* (3) 1973, s. 247–365; *idem*, *O sposobach istnienia człowieka w książce*, *Studia o Książce* (4) 1974, s. 3–25; *idem*, *O roli dekonkretyzacji w sztuce czytania. Krytyka jednostronnego modelu aktywności czytelnictwa*, *Studia o Książce* (14) 1984, s. 39–51; *idem*, *O mierzeniu gęstości zamyślenia*, *Studia o Książce* (18) 1989, s. 77–94. Na posiedzeniu komitetu redakcyjnego w grudniu 1974 r. Barbara Bieńkowska, odnosząc się do jednego z tekstów Nowickiego (*O sposobach istnienia człowieka w książce*), określiła go jako „pracę kontrowersyjną”. Por. protokół posiedzenia komitetu redakcyjnego, 10 XII 1974 r., AR SoK.

dotychczas „nie było zastrzeżeń co do ich poziomu”²². W 19 tomach zrecenzowano łącznie 162 publikacje, z czego 97 to recenzje prac obcojęzycznych. Recenzowane prace ukazały się w ZSRR (36 — w tym 6 białoruskich, po 4 litewskie i ukraińskie), Francji (14), RFN (14), USA (9), NRD (6), Czechosłowacji (4), Węgrzech (3), Wielkiej Brytanii (3), Bułgarii (2), we Włoszech (1), Szwajcarii (1), Holandii (1), w tak egzotycznych krajach jak Tunezja (1) czy Iran (1) oraz pod auspicjami UNESCO (1).

Tab. 3. Liczba recenzji w poszczególnych tomach „Studiów o Książce”

Tom	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Liczba recenzji ogółem	3	6	0	14	15	15	13	13	10	12	7	5	5	9	6	8	5	11	5
Liczba recenzji zagranicznych	3	4	0	9	11	10	5	8	2	7	4	2	5	4	5	4	4	4	5

Źródło: Obliczenia własne na podstawie analiz zawartości kolejnych tomach „Studiów o Książce”.

Dział *Nowości zagranicznej literatury księgoznawczej*. Pojawił się w 1979 roku w tomie 9. Jego utworzenie zaproponował K. Migoń w styczniu 1978 roku, uważając, że „mógłby się nazywać Przegląd zagranicznej literatury księgoznawczej i zawierać zwięzłe omówienia nowości zagranicznych, które z różnych powodów nie zostały zrecenzowane, a których prezentacja może być przydatna”. Choć wprowadzony dział został źle oceniony we wspomnianej już recenzji „Studiów o Książce” zamieszczonej w „Nowych Książkach”, to jednak redaktor naczelny uznał, że należy go kontynuować²³. Od tej pory pojawiał się regularnie aż do tomu 18. Prezentowane w nim krótkie, najwyżej półstronicowe, teksty pióra przede wszystkim K. Migonia i A. Żbikowskiej-Migonia²⁴ pozwalały czytelnikom zapoznać się z literaturą księgoznawczą — głównie z rosyjskiego i niemieckiego kręgu językowego. Analiz tych było dużo: w t. 9 — aż 20 omówień, w t. 11 i 18 — 17, w tomach: 10, 13 i 14 — 15, w t. 12 — 13, w t. 15 i 16 — po 12. W sumie ukazało się ich 119, co pozwala sądzić, że były przydatne w czasach, kiedy kontakt z zagraniczną literaturą był utrudniony.

Działy: *Monografie czasopism bibliologicznych* (następnie nazywane „Monografiami czasopism księgoznawczych”) oraz *Portrety księgoznawców* pojawiały się sporadycznie ponieważ — jak czytamy w protokole z posiedzenia komitetu redakcyjnego z 10 grudnia 1974 roku — „redagowanie

²² Protokół posiedzenia komitetu redakcyjnego, 10 XII 1974 r., *ibidem*.

²³ Protokół posiedzenia komitetu redakcyjnego, 6 XII 1980 r., *ibidem*.

²⁴ Nieliczne omówienia przygotowali Stefan Kubów, Elżbieta Zawisza, Krzysztof Kozak, Franciszek Sielicki, Jadwiga Andrzejewska, Ewa Chojecka, Ewa Kawka-Dec, Zofia Gaca-Dąbrowska, Henryk Hollender, Krystyna Podlaszewska, Małgorzata Komza, Krystyna Gieda oraz Ryszard Ergetowski.

takich działów jest szczególnie trudne: już kilkakrotnie monografia czasopism okazywała się recenzją i trzeba ją było właśnie w tym dziale zamieścić”. Tak więc przedstawiono jedynie trzy zagraniczne czasopisma: A. Żbikowska-Migoń opisała „Archiv für Geschichte des Buchwesens”; Josif E. Barenbaum scharakteryzował pismo „Kniga. Issledowanija i materiały”, a Géza Fülöp napisał o „Węgierskim Przeglądzie Księgoznawczym” („Magyar Könyvszemle”) w latach 1876–1970. W drugim, wspomnianym tu dziale, jedynie Małgorzata Kłossowska przedstawiła sylwetkę Aleksandra Wiktora Bohatkiewicza, a Urszula Paszkiewicz — Zygmunta Mocarskiego. Pomimo to, na posiedzeniach zespołu redakcyjnego często wyrażano opinię, iż należy dołożyć wszelkich starań, by nie zarzucać „oryginalnych i potrzebnych działów wydawnictwa, jak »Monografie czasopism księgoznawczych« czy »Sylwetki bibliologów«”.

Dział *Przekłady* pojawił się w tomie 4 w 1974 roku. Redakcja tłumaczyła potrzebę zamieszczania tłumaczeń w następujący sposób:

Brak w języku polskim podstawowej literatury księgoznawczej sprawia niemało kłopotu interesującym się tymi zagadnieniami, zwłaszcza studentom i pracownikom książki nie pozbawionym pewnych ambicji naukowych. Żywe u nas [...] dyskusje nad księgoznawstwem, nad programami studiów bibliotekoznawczych, nad potrzebami badawczymi nauki o książce zyskają niewątpliwie lepszą podstawę teoretyczną i materiałową²⁵.

Mimo iż dział ten nie był kontynuowany, to jednak w 1979 roku podczas zebrania komitetu redakcyjnego K. Głombiowski i K. Migoń uznali, że należy dążyć do jego wznowienia, gdyż SoK ma charakter zeszytów naukowych, a ponadto jest pomocą dla studentów bibliotekoznawstwa. Ostatecznie ukazały się teksty Mikołaja M. Lisowskiego *Księgoznawstwo — przedmiot i zadania*²⁶ oraz Abrama I. Barsuka *Teoretyczne problemy księgoznawstwa*²⁷, przetłumaczone przez K. Migonia. Wybrano je nieprzypadkowo, ponieważ chciano „przedstawić fragmenty prac księgoznawców [...], którzy problematykę nauki o książce ujmowali w szerokim kontekście teoretycznym, wyznaczyli nowe kierunki, akcentowali wielostronny pożytek płynący z badań bibliologicznych”, a w opinii redakcji były także „reprezentatywne dla poglądów większości księgoznawców rosyjskich i radzieckich”²⁸.

Dział *Kronika* (w tomie 2 jeszcze jako *Kronika i materiały*) ukazywał się regularnie do końca istnienia pisma (z wyjątkiem tomu 13). Redakcja przywiązywała do tego działu duże znaczenie, zamierzając od tomu 9 znacznie go rozszerzyć. Jak wyjaśniała,

²⁵ [od Redakcji], *Studia o Książce* (4) 1973, s. 195.

²⁶ Mikołaj M. LISOWSKI, *Księgoznawstwo — przedmiot i zadania*, *Studia o Książce* (4) 1974 s. 196–201.

²⁷ Abram I. BARSUK, *Teoretyczne problemy księgoznawstwa*, *ibidem*, s. 202–229.

²⁸ [od Redakcji], *Studia o Książce* (4) 1973, s. 195.

Chcielibyśmy, aby znalazły się w niej systematycznie publikowane artykuły informacyjne (o objętości 0,5–1 arkusza) o najważniejszych wydarzeniach, nowych publikacjach, koncepcjach, konferencjach itp. w poszczególnych gałęziach nauki o książce, bibliotece i informacji naukowej. Chodzi nam nie o pełny wykaz, i nie o kronikarskie ujęcie, lecz o krytyczną informację i ocenę zjawisk zachodzących w danej dziedzinie w świecie²⁹.

Do współpracy przy jej redagowaniu zaproszono kompetentnych autorów: Leona Marszałka (zagadnienia wydawnicze), Tadeusza Hussaka (księgarstwo), Jadwigę Kołodziejską (biblioteki publiczne), Zbigniewa Żmigrodzkiego i Radosława Cybulskiego (biblioteki naukowe), A. Sitarską (informacja naukowa), Janusza Ankudowicza (czytelnictwo), Macieja Dąbrowskiego (historia książki), E. Chojecką (sztuka książki), S.J. Gruczyńskiego (bibliofilstwo), Z. Gacę-Dąbrowską (kształcenie zawodowe). Jednak potencjalni współpracownicy mieli wątpliwości co do sensowności samego pomysłu. R. Cybulski tak pisał do K. Migonia:

Twoja propozycja współpracy w tworzeniu „Kroniki” dla „Studiów o Książce” jest frapująca, ma jednak swoje poważne „ale”. Rocznik nie jest dobrym organem dla tego zamierzenia. Kronika z dużym odstępem czasu to niezręczność i chyba skuteczność informacyjna bardzo ograniczona [...] Rozmawialiśmy na ten temat z L. Marszałkiem, który widzi trudność w podjęciu się przedstawienia problemów światowych, to jest ogromny materiał do obserwowania i rejestrowania³⁰.

W sumie na łamach „Studiów” opublikowano 61 tego typu materiałów: najwięcej w t. 6–9, w t. 16 i 18 po 6 relacji; w pozostałych liczba ta wahała się od 1 do 2–3 pozycji. Z zaproszonego do współpracy grona autorów z zadania wywiązali się tylko nieliczni, np. Z. Gaca-Dąbrowska (t. 6 — *Konferencja „Metodologia bibliotekoznawstwa i nauki o informacji”, Poznań 17–18 grudnia 1974 r.*; t. 9 — *Problemy kształcenia bibliotekarzy na forum międzynarodowym i w Polsce*, wspólnie z A. Jankowską-Janiak) czy E. Chojecka (t. 9 — *Książka jako dzieło sztuki. Wybrane zagadnienia nowych publikacji poświęconych sprawom artystycznego kształtowania książki*; t. 10 — *Muzeum Narodowe w Krakowie: „Książka polska XVI wieku — druk — ilustracja — oprawa”. Październik 1978*). Z. Żmigrodzki i T. Hussak zamieścili po jednym tekście, odpowiednio: t. 9, *Biblioteki naukowe (Przegląd problematyki i wydarzeń)* oraz *Trzecia Międzynarodowa Konferencja księgarzy krajów socjalistycznych*. Poruszana tematyka była zróżnicowana — zgodnie z założeniami pisma — i zawierała informacje o konferencjach, o praktykach studentów bibliotekoznawstwa, o nowych czasopismach, o aktualnie prowadzonych badaniach księgoznawczych. Doniesienia dotyczyły różnych krajów (Litwy, Bułgarii, ZSRR), lecz nacisk kładziono przede wszystkim na to, co dzieje się w Polsce.

Dział *Z żałobnej karty* pojawił się po raz pierwszy w tomie 12, w którym redaktor naczelny K. Głombiowski opublikował tekst *Profesor Bronisław Kocowski (1907–1980)*. W tomie 13 ukazały się dwa wspomnienia: Stanisława J. Gruczyńskiego o *Antonim Knocie (1904–1982)* i Teresy Radwan-Wińskiej *Pamięci*

²⁹ Pismo Redakcji SoK do ewentualnych autorów, 17 IX 1977 r., AR SoK.

³⁰ List Radosława Cybulskiego do Krzysztofa Migonia, 8 X 1977 r., *ibidem*.

Docenta Tadeusza Parnowskiego (23 XII 1908–24 II 1981). W tomie 16 opublikowano wspomnienie Zdzisławy Brzozowskiej o *Michale Ambrosie (1891–1984)*, Jerzy K. Andrzejewski przedstawił sylwetkę *Heleny Więckowskiej (1897–1984)*, a Josif E. Barenbaum — *Abrama J. Barsuka (1918–1984)*. W tomie 17 zamieszczono tekst o *Teodorze Zbierskim (1923–1987)* pióra Józefa Szockiego, a w tomie 19 Jadwiga Andrzejewska wspominała *Konrada Górskiego (1895–1990)*.

Dział *Propozycje i poglądy* pojawił się w tomie 4, następnie w tomach 10, 11 i 14. Zamieszczano w nim glosy, doniesienia z badań, indywidualne refleksje badaczy na temat zagadnień księgoznawczych. W tomie 4 opublikowano tekst J. Dunina *Książka przyszłości (glosy do tematu)* oraz T. Radwan-Wińskiej *Metodologiczne problemy oceny książki dla młodzieży (z warsztatu badawczego)*. Tom 10 przyniósł pracę Z. Gacy-Dąbrowskiej *O teoretycznych problemach nauki o bibliotece*, a tom 11 — Kremeney Zotowej z Bułgarii *Struktura i optymalny model bieżącej bibliografii narodowej*. Ostatni tekst w tym cyklu to publikacja T. Radwan-Wińskiej *Problematyka czytelnictwa — problemem w dydaktyce szkoły wyższej* w t. 14.

Dział *Przeglądy* także pojawił się po raz pierwszy w tomie 4. Potem znajdziemy go jeszcze tylko w tomach 5, 7 i 8. Podobnie jak *Propozycje i poglądy* nie był zamieszczany zbyt często, jednak przyniósł takie prace, jak *Nowe książki o czytelnictwie* Grażyny Talar czy — w tomie 5 — S. Kubowa *Z najnowszych badań nad czytelnictwem* oraz J. Kołodziejewskiej *Badania czytelnicze w Wielkiej Brytanii*. W tomie 7 opublikowano dwa teksty: R. Cybulskiego *Typologia dokumentów w Związku Radzieckim* i Z. Gacy-Dąbrowskiej *Problematyka historii bibliotekarstwa w Związku Radzieckim*. Jako ostatnie w tym cyklu ukazały się opracowania Ani Gergowej *Ruch wydawniczy w Bułgarii od Wyzwolenia do końca pierwszej wojny światowej (1878–1918)* oraz ponownie Z. Gacy-Dąbrowskiej *Metodologiczne podstawy badań bibliotekoznawczych*.

STRONA FORMALNO-WYDAWNICZA

Nadtytuł, który towarzyszył pierwszemu tomowi z 1970 roku, brzmiał: *Ogólnopolski organ szkół wyższych* i nie zyskał aprobaty władz. Jak wynika z notatki Dyrektora Departamentu Koordynacji Badań i Kształcenia Kadr Naukowych w Ministerstwie Oświaty i Szkolnictwa Wyższego, Grzegorza Kawki, sporządzonej dla ówczesnego ministra oświaty Henryka Jabłońskiego:

„Studia” nie ustrzegły się jednak pewnych niedociągnięć. Bez porozumienia z Ministerstwem nadano im nieodpowiadający ich charakterowi nadtytuł „Ogólnopolski organ szkół wyższych”. Nie zamieszczono obcojęzycznych streszczeń publikowanych w nich prac. Można też zgła-

sząć zastrzeżenia do graficznego wzoru okładki. Na wszystkie te uchybienia Departament zwrócił już uwagę Komitetowi Redakcyjnemu³¹.

Komentując tę sytuację, A. Kłossowski, członek redakcji, w liście do K. Migonia, wówczas jej sekretarza, pisał:

Trzeba to więc naprawić. Próbowaliśmy rozmawiać w Ministerstwie na temat nadtytułu. Nikt nie wymyślił nic genialnego. Kto wie czy nie przyjdzie wrócić do „Międzyuczelnianych Zeszytów Naukowych”. Nie jest to najpiękniejsze, ale oddaje za to dobrze sens całej imprezy. [...]. Dawne zeszyty bibliotekoznawcze i obecne „Studia” dzieli bardzo dużo. Oczywiście na korzyść tych ostatnich. I nie jest to mój odosobniony pogląd [...]³².

Kilka dni później dodawał: „Pomyślcie jeszcze o nagłówku. Zdaję sobie sprawę, że w gruncie rzeczy »Międzyucz[elniane] Zeszyty Naukowe« i nagłówek obecny mają bardzo zbliżony ładunek treściowy — nie jesteśmy pismem »ogólnopolskim«. Sam »organ« kojarzy się zanadto z »Dziennikiem Urzędowym«. Mógłby być »organ naukowy«, ale to znów nie pasuje w kontekście [...]»³³. Tom 2 ukazał się z nadtytułem *Międzyuczelniane Zeszyty Naukowe Resortu Oświaty i Szkolnictwa Wyższego*. Nazwa ta zmieniała się jeszcze trzykrotnie tak, jak zmieniała się nazwa ministerstwa: od tomu 3 (1973) do 15 (1985) były to *Międzyuczelniane Zeszyty Naukowe Resortu Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki*, w tomie 16 (1986) i 17 (1987) widnieje nadtytuł *Międzyuczelniane Zeszyty Naukowe Resortu Nauki i Szkolnictwa Wyższego*, a tom 18 (1988) i 19 (1993) ukazał się z nadtytułem *Międzyuczelniane Zeszyty Naukowe Resortu Edukacji Narodowej*. Redakcja odniosła się także do uwagi dotyczącej obcojęzycznych streszczeń, których nie było w tomie 1, podobnie jak spisu treści w języku obcym. Niezbędne elementy aparatu naukowego pojawiły się już rok później i do roku 1983 były to przede wszystkim streszczenie oraz spisy treści w języku rosyjskim i francuskim. Wyjątek stanowił tom 2 z tłumaczeniami także w języku niemieckim i włoskim, tom 3 z włoskim jako dodatkowym, jak również tom 5, w którym streszczenie w języku amharskim towarzyszyło artykułowi Ewy Balickiej *Z dziejów książki etiopskiej*. Od tomu 14 spis treści i streszczenia były drukowane w języku rosyjskim i angielskim (francuski powrócił jedynie w tomie 19).

Okładka tomu pierwszego, autorstwa Aleksandry Paderewskiej-Karst, nie zyskała aprobaty zespołu redakcyjnego. W maju 1971 roku redaktor naczelny zwrócił się do wydawcy „Studiów” — Wydawnictwa Zakładu Narodowego im. Ossolińskich — z prośbą o jej zmianę już od tomu 2. Nową okładkę, przedstawiającą otwartą książkę, zaprojektował Jerzy Adamski. Pisał o niej Kłossowski:

³¹ Notatka dla towarzysza ministra, prof. dr H. Jabłońskiego, sporządzona przez mgr inż. Grzegorza Kawkę, Dyrektora Departamentu Koordynacji Badań i Kształcenia Kadr Naukowych w Ministerstwie Oświaty i Szkolnictwa Wyższego, 28 I 1971 r., *ibidem*.

³² List Andrzeja Kłossowskiego do Krzysztofa Migonia z 30 I 1971 r., *ibidem*.

³³ List Andrzeja Kłossowskiego do Krzysztofa Migonia z 12 II 1971 r. (L.dz. 9/71), *ibidem*.

Uważam, że obecny projekt okładki jest lepszy od poprzedniego, a skoro nie ma alternatywy trzeba go zaakceptować. Mnogość kolorów nie drażni, może jednak (choć jestem artystycznym laikiem) lepiej byłoby stonować jaskrawość tych barw. Czy nie dobrze byłoby także — ale znów zastrzegam, że nie znam się na tym, a narysować nie bardzo umiem — zwięzić trochę okładkę książki. Obecnie ma ona kształt przybliżony do kwadratu, co z graficznego punktu widzenia może jest dobre, ale może mieć ten skutek, że niektórzy nie zorientują się od pierwszego rzutu oka, że abstrakcyjny ten malunek przedstawia po prostu rozwartą książkę. A głośno myśląc, czy nie można byłoby spróbować (zobaczyć co by z tego wyszło) tytuł „Studia o Książce” wkomponować w przednią okładkę abstrakcyjnej książki [...] ³⁴.

Tytuł pozostał jednak w nagłówku, natomiast na grzbiecie książki pojawił się powszechnie znany skrót nazwy wydawnictwa Ossolineum. Stonowane kolory — popielaty, niebieski i czarny — użyte do uwypuklenia okładek tej symbolicznej książki, wraz z całym rysunkiem „przyłgnęły” do wydawnictwa, towarzysząc mu do ostatniego tomu.

Aparat ilustracyjny w „Studiach o Książce” można określić jako skromny. Stanowiły go przede wszystkim czarno-białe wklejki, których najwięcej (12) było w I tomie; łącznie we wszystkich tomach było ich 38. Poza nimi artykułom towarzyszyły różnego rodzaju zestawienia tabelaryczne, lecz ich także było niewiele.

Przez cały okres ukazywania się „Studia” finansowane były centralnie przez Ministerstwo Oświaty, z którego rezerw, według rozdzielnika nr 7592, Uniwersytet Wrocławski otrzymywał sumę 150 tys. złotych z przeznaczeniem na ich wydawanie ³⁵. Prace zlecono współpracującemu z Uniwersytetem Wydawnictwu Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Ówczesny prorektor ds. nauki Uniwersytetu Wrocławskiego — prof. Mieczysław Klimowicz — upominał się w Wydawnictwie o dodatkową adnotację informującą o roli Uniwersytetu w wydawaniu „Studiów”, pisząc:

Zwracamy uwagę, że „Studia o Książce” (praca zbiorowa), ułożone w planie wydawniczym Uniwersytetu Wrocławskiego, a realizowane redakcyjnie i technicznie przez Wydawnictwo ZNiO, nie posiadają (t. I i II) żadnej adnotacji na karcie tytułowej, iż wydawcą jest Nasza Uczelnia. Prosilibyśmy zatem uprzejmie o wprowadzenie do tomu III, będącego w produkcji, jak i tomu IV (w stadium opracowania redakcyjnego) informacji następującej treści: »Uniwersytet Wrocławski im. Bolesława Bieruła« [podkreślenie oryg.] umieszczonej u góry karty tytułowej ³⁶.

Adnotacja taka nie została zamieszczona w żadnym tomie.

³⁴ List Andrzeja Kłossowskiego do Krzysztofa Migonia z 14 X 1971 r. (L. dz. 58/1971), *ibidem*.

³⁵ Pismo dyrektora Departamentu Koordynacji Badań i Kształcenia Kadr Naukowych mgr. inż. Grzegorza Kawki do Departamentu Planowania i Studiów w Ministerstwie Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z 29 I 1971 r. (L.dz. 6/71), *ibidem*.

³⁶ Pismo prorektora do spraw nauki UW prof. Mieczysława Klimowicza do Dyrekcji Wydawnictwa Zakładu Narodowego im. Ossolińskich z 13 I 1973 r., *ibidem*.

Stawka honorarium autorskiego ustalona w 1969 roku wynosiła 1800 zł, a redakcyjnego — 500 zł za jeden arkusz autorski³⁷ — i dotyczyła zarówno autorów krajowych, jak i zagranicznych³⁸. W 1972 roku Wydawnictwo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich podniosło honoraria średnio o 30%, co oznaczało, że honorarium autorskie w „Studiach” wzrosło do 2340 zł za 1 a.a., a redakcyjne — do 650 zł. Znaczny niedobór środków pochodzących z dotacji finansowej Ministerstwa sprawił, że Redakcja zmuszona była wystąpić o uruchomienie rezerw finansowych i podwyższenie kwoty dotacji na rok 1973 do około 200 tys. zł³⁹.

Tab. 4. Objętość, nakład i cena „Studiów o Książce” t. 1: 1970–t. 19: 1989.

Tom	Objętość	Nakład	Cena
1	18,9	860+140	45,00
2	25,7	1500+180	65,00
3	30,3	850+150	75,00
4	25,9	1400	75,00
5	25,0	1400	70,00
6	24,9	1520+130	70,00
7	26,6	1900	75,00
8	28,9	1800	80,00
9	26,0	2000	80,00
10	25,4	1880	76,00
11	20,5	1860	70,00
12	19,5	1500	220,00
13	19,9	1700	160,00
14	18,7	1650	210,00
15	24,6	1650	370,00
16	29,5	1650	720,00
17	32,1	1350	700,00

³⁷ Pismo Redaktora Naczelnego prof. Karola Głombiowskiego do Działu Nauki Uniwersytetu Wrocławskiego z 17 V 1971 r. (L.dz. 27/1971), *ibidem*. Arkusze redakcyjne i wydawnicze, w rozumieniu znaków typograficznych, oznaczają 40 000 tychże wraz ze spacjami.

³⁸ Umowy z autorami zagranicznymi były zatwierdzane w Ministerstwie Oświaty i Szkolnictwa Wyższego. Zob. pismo Redaktora Naczelnego prof. Karola Głombiowskiego do Działu Nauki Uniwersytetu Wrocławskiego z 17 V 1971 r. (L.dz. 27/1971), *ibidem*.

³⁹ Pismo Sekretarza Redakcji dr Krzysztofa Migonia do Departamentu Kadr Naukowych Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z 2 XII 1972 r. (L.dz. 118/1972), *ibidem*. Dotacja ministerialna była już podniesiona z początkiem roku 1972 o dodatkowy kredyt w wysokości 170 tys. zł. Zob. pismo Wicedyrektora Departamentu Studiów Uniwersyteckich, Ekonomicznych i Pedagogicznych Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego NR DU-3-5020/10/72 dr. Stanisława Kaczora do Rektora Uniwersytetu Wrocławskiego, *ibidem*.

18	33,2	1000	bd
19	16,9	bd	bd

Źródło: Zestawienie własne na podstawie danych zawartych w kolejnych tomach „Studiów o Książce”.

Objętość „Studiów” ustalona została na 25 arkuszy wydawniczych⁴⁰. Jak wskazują dane umieszczone w tab. 4 — średnio wynosiła ona 24,86, a więc oscylowała rzeczywiście wokół pierwotnych ustaleń. Najobszerniejszy był tom 18 — 33,2 a.w., 17 — 32,1, 3 — 30,3, 16 — 29,5 oraz tom 8 — 28,9; najmniejszy objętościowo był tom ostatni — 19 (16,9 a.w.).

Każde przekroczenie przyznanego limitu wymagało odrębnego uzasadnienia. Pierwsza taka sytuacja miała miejsce w 1973 roku, gdy przygotowywano tom poświęcony J. Muszkowskiemu. Redaktor naczelny „Studiów”, Karol Głombiowski, zwracał się wówczas do Działu Nauki Uniwersytetu Wrocławskiego:

Redakcja „Studiów o Książce” prosi uprzejmie o skierowanie do Wydawnictwa Zakładu Narodowego im. Ossolińskich pisma następującej treści: Uniwersytet Wrocławski prosi uprzejmie o włączenie do planu wydawniczego na rok 1972 trzeciego tomu międzyuczelnianych zeszytów naukowych pt. „Studia o Książce”. Objętość tomu wyniesie ok. 30 a. wyd., to jest o 5 arkuszy ponad przyznany limit roczny [podkreślenie w oryg.]. Tom trzeci jest księgą dla uczczenia pamięci prof. dra Jana Muszkowskiego i trudno byłoby część materiałów z niego usunąć. Z kolei tom 4 (1974) nie przekroczy objętości 20 a. wyd.⁴¹

A jednak przekroczył, co oznaczało brak środków finansowych i chwilowe wstrzymanie realizacji umów wydawniczych⁴². Można przypuszczać, że jeszcze przynajmniej kilka razy w trakcie przygotowywania wskazanych powyżej obszerniejszych tomów zespół redakcyjny musiał wykazać się znaczną determinacją w szukaniu ministerialnego wsparcia finansowego. Dane dotyczące nakładu podawane były na stronie redakcyjnej zeszytów aż do roku 1989, kiedy to stały się tajemnicą handlową. Początkowe trzy lata ukazywania się „Studiów o Książce” to nakład „sinusoidalny”: 860 — 1500 — 850. W największym nakładzie, jak wskazuje zestawienie w tab. 1, ukazał się tom 9 — było to 2000 egz. Zupełnie nieźle wyglądają dane z lat 1977–1981 (odpowiednio 1900 egz.–1860 egz.). Średnia arytmetyczna określa nakład liczbą 1523,33 egz. (bez egzemplarzy dodatkowych). Cena jednego tomu utrzymywała się na zbliżonym poziomie przez cały okres, choć w wyniku inflacji w 1982 roku pojawiła się jako liczba trzycyfrowa.

⁴⁰ Decyzja Głównego Urzędu Kontroli Prasy Publikacji i Widowisk GP-II-464/69 z dnia 12 IV 1969 r. Zob. pismo prorektora do spraw nauki UWr prof. Mieczysława Klimowicza do Redaktora Naczelnego prof. Karola Głombiowskiego z 6 IV 1973 r. DW-446/73, *ibidem*.

⁴¹ Pismo Redaktora Naczelnego prof. Karola Głombiowskiego do Działu Nauki Uniwersytetu Wrocławskiego z 8 XII 1971 r. (L.dz. 81/1971), *ibidem*.

⁴² Pismo prorektora do spraw nauki UWr prof. Mieczysława Klimowicza do Redaktora Naczelnego prof. Karola Głombiowskiego z 6 IV 1973 r. DW-446/73, *ibidem*.

„Studia o Książce” ukazywały się na ogół w cyklu rocznym — wyjątkiem był tom 19, który z powodu trudności finansowych wydano dopiero w 1993 roku, czyli cztery lata po poprzednim. Po wprowadzeniu stanu wojennego w grudniu 1981 roku tytuł miał zostać zawieszony, o czym Wydawnictwo ZNiO pismem z 2 lutego 1982 roku poinformowało K. Migonia:

Powołując się na Rozporządzenie Prezesa G[łównego] U[rzędu] K[ontroli] P[rasy] i W[ydawnictw] z dn. 12 XII [19]81 r. przypominamy, że zawieszenie decyzji o wydawaniu czasopisma i innych publikacji ciągłych w roku 1982 (z wyjątkiem numerów, które miały się ukazać przed 31.12.81 r.) dotyczy również Waszej publikacji. W związku z tym wstrzymujemy jej realizację (w drukarniach i Wydawnictwie). Nie przyjmujemy też maszynopisów kolejnych numerów (tomów) za rok 1982⁴³.

W ciągu kilku zaledwie dni — bo już 15 lutego 1982 roku — skierowane zostało do Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki pismo podpisane przez zastępcę redaktora naczelnego K. Migonia i sekretarza redakcji S. Kubowa, w którym czytamy:

W imieniu Komitetu Redakcyjnego „Studiów o Książce” wnosimy o podjęcie działań zmierzających do zmiany decyzji o zawieszeniu wydawania naszego pisma na mocy rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z 13 grudnia ub. r. „Studia o Książce” nie są czasopismem, lecz międzyuczelnianymi zeszytami naukowymi, o czym informuje przedtytuł wydawnictwa. Utrzymywana zaś do tej pory częstotliwość jego ukazywania się jest rezultatem przyjętego przez Komitet Redakcyjny rytmu pracy oraz napływania materiałów składanych do druku. Zwracamy uwagę, że pismo to jako jedyne w dziedzinie nauki o książce poświęcone jest przede wszystkim teoretycznym i metodologicznym problemom tej dyscypliny i w decydujący sposób wpływa na jej postępy w naszym kraju. Jest ono też powszechnie wykorzystywane w dydaktyce bibliotekoznawstwa w szkołach wyższych. Pamiętać należy także, że dzięki rozbudowanemu systemowi wymiany zagranicznej Studia o Książce stanowią poważne źródło zdobywania zagranicznego piśmiennictwa naukowego z zakresu tej nauki, toteż czynić należy wszystko, żeby źródło to nie mogło wyschnąć⁴⁴.

W dokumentach archiwalnych wprawdzie brakuje odpowiedzi na to pismo, lecz daty kolejno wychodzących tomów pozwalają sądzić, że była ona dla Redakcji pomyślna.

UWAGI KOŃCOWE

Gdy w roku 1970 ukazał się pierwszy tom „Studiów o Książce”, A. Kłossowski pisał do K. Migonia: „Na upartego można mieć jeszcze jedno tylko zastrzeżenie natury formalnej. Sporo do życzenia pozostawia staranność druku i jakość korekty. Poza tym pochwały i gratulacje”. Wysoki urzędnik Ministerstwa Oświaty oce-

⁴³ Pismo Wydawnictwa ZNiO do zastępcy Redaktora Naczelnego Krzysztofa Migonia z 2 II 1982 r., *ibidem*.

⁴⁴ List Redakcji „Studiów o Książce” do Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z 15 II 1982 r., *ibidem*.

niał: „należy stwierdzić, że komasacja wysiłków różnych środowisk naukowych oraz przeznaczonych na ten cel środków przyniosła pozytywne rezultaty. W porównaniu do poprzednich zeszytów naukowych »Studia o Książce« prezentują lepszy poziom merytoryczny oraz znacznie korzystniejszą szatę zewnętrzną”⁴⁵. Analiza 19 tomów „Studiów o Książce” i zachowanych materiałów redakcyjnych pozwoliła nam — w pewnym stopniu — przeanalizować koncepcje głównych twórców tego czasopisma, poznać plany redakcyjne oraz porównać je z tym, co rzeczywiście udało się zrealizować. Jak wypada ten bilans? Oczywiście wydaje się stwierdzenie, że zamierzano więcej niż udało się zrealizować, a przyczyny — jak to bywa przy konfrontacji planów z życiem — były różne: merytoryczne, finansowe, czasami polityczne czy po prostu życiowe. Poziom „Studiów o Książce” był bardzo wysoki, na ich łamach debiutowali badacze często wybitni i znani ze swojego późniejszego dorobku naukowego. Także nakład nie wykazywał tendencji spadkowych, a jednak problemy finansowe przełomu lat 80. i 90. XX wieku, które dotknęły wiele wydawnictw, spowodowały, że przestały się one ukazywać w 1993 roku. Trzeba podkreślić, że choć zaczęły wówczas powracać tytuły wcześniej zlikwidowane, to „Studia o Książce” nie zostały zastąpione żadnym innym czasopismem o takim profilu. Ich znaczenia nie da się przecenić, a opublikowane w nich teksty nadal są cennym źródłem informacji dla współczesnych badaczy i studentów. Stanowią również udokumentowanie drogi, jaką przeszła w swym rozwoju bibliologia.

MAŁGORZATA KORCZYŃSKA-DERKACZ, AGNIESZKA ŁUSZPAK

STUDIA O KSIĄŻCE (1970–1993) — PROGRAMME CONCEPTS AND THEIR IMPLEMENTATION

Summary

An analysis of the 19 volumes of *Studia o Książce* [Book Studies] (1970–1993) as well as the surviving archive editorial materials has enabled the author to present the changing editorial team and profile of the journal, its authors, and to examine this bibliological journal in terms of the topics it tackled (various sections with their content) and formal-editorial features (layout, illustrations, sources of financing, size, number of copies, price). The author has analysed the concepts of the journal's main authors as well as the editorial team's plans, and has compared them to what the editorial team managed to accomplish.

KEY WORDS: *Studia o Książce* (1970–1993), Polish academic journals, bibliological journals, Głombiowski Karol, Migoń Krzysztof

⁴⁵ „Notatka dla towarzysza ministra, prof. dr H. Jabłońskiego”, sporządzona przez mgr. inż. Grzegorza Kawkę, Dyrektora Departamentu Koordynacji Badań i Kształcenia Kadr Naukowych w Ministerstwie Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z 28 I 1971 r., *ibidem*.